

УДК 378.091.2:376.011

Oleh Dorozhovets,

Doktorand v odbore predškolská a
elementárna pedagogika Katedra
predškolskej a elementárnej pedagogiky
Katolícka univerzita v Ružomberku

oleh.dorozhovets@gmail.com

ŠKOLSKÝ ŠPECIÁLNY PEDAGÓG V KONTEXTE AKTUÁLNYCH ZMIEN VZDELÁVACEJ SÚSTAVY V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Anotácia: V súčasnosti sa realizuje aktívna reforma vzdelávacieho systému Slovenskej republiky. Hlavným zámerom reformy je šírenie a propagácia inkluzívneho vzdelávania. V danom kontexte je nevyhnutné sústrediť pozornosť na kľúčový element úspešnej implementácie inklúzie vo vzdelávaní, a to odborných zamestnancov. V našom príspevku rozoberáme školského špeciálneho pedagóga a analyzujeme hlavné projekty i súčasné zákony súvisiace s danou profesiou.

Kľúčové slova: Školský špeciálny pedagóg; inklúzia; vzdelávací systém; pedeutológia.

SCHOOL SPECIAL PEDAGOGUE IN THE CONTEXT OF CURRENT CHANGES IN THE EDUCATIONAL SYSTEM IN THE SLOVAK REPUBLIC

Annotation: Currently, there is an active reform of the educational system of the Slovak Republic. The main purpose of the reform is to disseminate and promote inclusive education. In this context, it is necessary to focus our attention on the key element of successful implementation of inclusion in education - professional staff. In

our paper, we analyze the school special pedagogue and analyze the main projects and current laws related to the profession.

Keywords: school special pedagogue; inclusion; educational system; pedeutology.

Úvod do problematiky

Inklúzia ako celosvetový trend je založená na potrebni modernej spoločnosti – rovnoprávnosti a poskytnutiu rovnakých možností pre všetkých. Slovenský vzdelávací systém sa v skutočnosti výrazne mení vďaka inkluzívnej filozofii. Už viac ako desať rokov prebieha postupná transformácia systému vzdelávania prostredníctvom implementácie inkluzívneho prístupu. Zmeny začali po prijatí dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím v roku 2006 a následne jeho ratifikáciou na Slovensku v roku 2010 (317/2010 Z. z. Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím). Dohovor sa stal podkladom pre ďalší rozvoj inklúzie.

Cieľom inkluzívneho vzdelávania je zabezpečenie práva na prístup ku kvalitnému vzdelávaniu pre všetkých žiakov bez rozdielu, ktoré sa realizuje na základe tvorby bezbariérového a prispôbeného vzdelávacieho prostredia potrebám žiaka. Zelina uvádza, že dôležité je akceptovať právo na vzdelávanie znevýhodneného jedinca, ktoré sa realizuje prostredníctvom (pedagogickej, materiálnej, sociálnej a psychickej) úpravy prostredia (Zelina 2012).

Cestu k inkluzívnej škole sprevádzajú rôzne ťažkosti a prekážky. Podľa Kleina jednou z kľúčových prekážok implementácie inkluzívnej formy vzdelávania na slovenských školách je nedostatočný počet odborných zamestnancov, v dôsledku čoho je nízky počet začlenenia žiakov so znevýhodnením (Klein 2020). Z tohto dôvodu tvorba inkluzívneho vzdelávania na Slovensku je tesne spojená so zvýšením počtu inkluzívnych pedagógov a kvalitou ich pôsobenia. Môžeme ich označiť ako *profesijný komponent* pri inkluzívnej edukácii (Lechta 2016).

Projekty súvisiace s činnosťou školského špeciálneho pedagóga

Po ratifikácii dohovoru OSN začali nové a metamorfózne národné projekty, ktoré boli zamerané na aplikáciu inkluzívneho prístupu na slovenských školách. Medzi nich patria národné projekty *MRK1* (Vzdelávanie pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít), *MRK2* (Inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom stupni školskej sústavy), *PRINED* (Projekt inkluzívnej edukácie), *PRIM* (Projekt inklúzie v materskej škole), *ŠOV* (Škola otvorená všetkým) a projekt *POP* (Pomáhajúce profesie v edukácii detí a žiakov), ktorý v súčasnosti je v štádiu realizácie. Nosným elementom spomenutých projektov bola realizácia prípravy školskej sústavy pre inkluzívne vzdelávanie, implementácia depistáže a stimulačného programu, zameranosť na pregraduálnu prípravu pedagogických a odborných zamestnancov pre potreby realizácie inklúzie. Kľúčovým elementom niektorých projektov (*PRINED*, *ŠOV*, *POP*) bola implementácia odborných zamestnancov do prostredia materských a základných škôl.

V projekte *PRINED* sa zúčastnil najobširnejší počet pedagogických a odborných zamestnancov. Medzi nich patrili: psychológ a školský psychológ, školský logopéd, školský špeciálny pedagóg, špeciálny pedagóg, terénny špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg a sociálny pedagóg (Vančíková, Sabo 2018). Kolektív odborníkov bol pomenovaný ako inkluzívny tím. Rovnako dôležitými prvkami pri implementácii inklúzie do vzdelávacieho procesu sú aj ostatní pedagogickí zamestnanci ako triedni učitelia, asistenti učiteľa, vedenie školy a ostatný pedagogický personál. Väčšina zúčastnených v projekte pozitívne prijímali inklúziu. Ako uvádzajú niektorí zahraniční autori (Cook, Cameron, Tankersley 2007), kvalita spolupráce medzi učiteľom a žiakom je v značnej miere ovplyvnená postojom učiteľa k inklúzii a jeho poznatkami v danej oblasti.

Na základe skúsenosti vyššie spomenutých projektov a ich synergií vznikol nový národný projekt „Pomáhajúce profesie v edukácii detí a žiakov“ (*POP*). Je zameraný na implementáciu inkluzívnych princípov vzdelávania do prostredia materských, základných a stredných škôl. Cestou k dosiahnutiu daného cieľa je

zvýšenie počtu pomáhajúceho personálu (pedagogických asistentov, asistentov učiteľa) a vytváranie inkluzívnych tímov. V rámci projektu sa tiež uskutočňuje podpora odborníkov, ktorí sa zúčastnili v predošlých projektoch (MPC 2019).

Evalvačné správy vyššie spomenutých projektov preukázali o efektívnosti začlenenia pro-inkluzívnych odborníkov do prostredia materských a základných škôl (Šilonová, Klein, 2019). Značným faktorom preukazujúcim efektívnosť účasti odborných zamestnancov bol pozitívny postoj zo stránky pedagogických zamestnancov, rodičov a hlavne žiakov (Vančíková, Sabo 2018b).

Legislatívne ukotvenie a chápanie strategických cieľov je dôležitou zložkou implementácie inkluzívneho vzdelávania. Je to značný pokrok v porovnaní s predošlým integračným prístupom. Avšak musíme chápať, že integrácia na slovenských školách ešte nezmizla. Podľa aktuálnych štatistických údajov je v rámci Európy práve na Slovensku najvyšší počet žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Problém spočíva v tom, že ich nosná časť sa vyučuje v segregovaných školách, triedach a školských zariadeniach (Kyriayopoulou 2017).

Školský špeciálny pedagóg v kontexte platnej legislatívy vzdelávacej sústavy

V rámci spomenutých projektov, školský špeciálny pedagóg zohrával významnú úlohu v inkluzívnom tíme. Činnosť školského špeciálneho pedagóga má pozitívny prínos pre rozvoj inkluzívneho prostredia v budúcnosti. Implementáciu školského špeciálneho pedagóga do vzdelávacej sústavy určuje *Zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. Jeho ratifikácia súvisí so stratégiou *Národného programu výchovy a vzdelávania Slovenskej republiky* (MŠVVaŠ SR 2018), v ktorom bol po prvýkrát na legislatívnej úrovni slovenského školstva definovaný pojem inklúzia.

Po podrobnej analýze zákona môžeme konštatovať, že školský špeciálny pedagóg je zaradený do kategórie pedagogický zamestnanec a je podľa spomenutého zákona upravený vykonávať činnosti súvisiace s danou kategóriou. Najmä podľa § 6 odseku (1) (a) - (b) je upravený vykonávať priamu výchovno-vzdelávaciu činnosť, ktorá uskutočňuje vzdelávací a výchovný program. Taktiež je povinný sa podieľať

na programe vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov a vykonávať ostatné činnosti upravené zamestnávateľom, ktoré súvisia s priamou výchovno-vzdelávacou činnosťou.

Tento zákon tvorí základ pre implementáciu školského špeciálneho pedagóga do vzdelávacej sústavy bežných škôl. Integruje odborného pedagogického zamestnanca do bežného pedagogického personálu, kde sa stáva jeho súčasťou tým, že sa priamo a permanentne podieľa na výchovno-vzdelávacej činnosti v škole. Podľa § 21 odstavca (3) (a) – (d) poskytuje špeciálno-pedagogickú intervenciu hromadnou alebo individuálnou formou žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a žiakom nezaradeným do danej kategórie. Taktiež poskytuje špeciálno-pedagogické poradenstvo všetkým zúčastneným vo vzdelávacom procese a sprostredkováva spoluprácu so zariadením výchovného poradenstva a prevencie.

Záver

Školský špeciálny pedagóg v kontexte novej školy je v avantgarde reformy vzdelávacieho systému Slovenskej republiky smerom k inklúzii. Nevyhnutným je skúmanie hlavných oblastí profesie školského špeciálneho pedagóga, najmä jeho činnosti a kompetencií, ktoré sa od neho vyžadujú pre úspešne vykonávanie danej práce v súčasných podmienkach. Je potrebný podrobný rozbor zo stránky pedeutológie, čo je hlavnou činnosťou v rámci nášho výskumu.

Hlavným cieľom pedeutologického výskumu s názvom „*Školský špeciálny pedagóg v základnej škole – jeho kompetencie, profesioqram a špecifiká pôsobenia na primárnom stupni vzdelávania*“ je zistiť kľúčové kompetencie školského špeciálneho pedagóga prostredníctvom pozorovania a zaznamenania a tiež zdefinovať jeho profesioqram činnosti a identifikovať hlavné špecifiká danej profesie.

Použitá literatúra:

1. Cook G. *Inclusive teachers' attitude in all ratings of their students with disabilities.* / 1. G. 1. Cook, D. L. Cameron, M. Tankersley // *The Journal of Special Education* / G. cook, D. L.

Cameron, M. Tankersley. – Charlotte: University of North Carolina at Charlotte, 2007. – S. 230–239.

2. *Inkluzívne vzdelávanie. Skúsenosť slovenských škôl.* / [K. Vančíková, R. Sabo, B. Kosová a ost..]. – Banská Bystrica: BELIANUM, 2018. – 259 S.

3. Klein V. *Aktuálne problémy inklúzie sociálne a zdravotne znevýhodnených detí a žiakov* / Vladimír Klein. – Krasnystaw: POLIANNA, 2020. – 120 S.

4. Kyriayopoulou M. *Místní akční plán rozvoje vzdělávání ve městě brno.* / Kyriayopoulou // *Europská agentúra pre špeciálne a inkluzívne vzdelávanie.* / Kyriayopoulou., 2017.

5. Lechta V. *Inkluzivní pedagogika* / Lechta. – Praha: Portál, 2016. – 464 S.

6. *Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania [Elektronický zdroj].* – 2018. – Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/13285.pdf>.

7. *Národný projekt "Pomáhajúce profesie v edukácii detí a žiakov"* [Elektronický zdroj]. – 2019. – Dostupné na: <https://mpc-edu.sk/narodny-projekt-pomahajuce-profesie-v-edukacii-deti-a-ziakov-pp>.

8. Šilonova V. Klein V. *Inklúzia ako edukačná výzva súčasnosti a budúcnosti* / V. Šilonova, V. Klein // *Studia scientifica facultatis paedagogicae* / V. Šilonova, V. Klein. – Ružomberok: VERBUM, 2019. – S. 37–47.

9. *Zákon z 10. mája 2019 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov [Elektronický zdroj]* – Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/15401.pdf>.

10. Zelina M. *Inkluzívna škola* / Zelina // *Učiteľske noviny* / Zelina.. – (LIXm č.1). – S. 6–7.

Матеріали подано в авторській редакції